1. መግቢያ

የመጸሐፉ ርዕስ፡ መረቅ፤ የመጽሐፉ ደራሲ፡ አዳም ረታ፤ የመጽሐፉ ይዘት፡ ወጥ ልብ ወለድ፤ የመጀመርያ ዕትም፡ 2007 ዓ/ም፤ የገጽ ብዛቱ 600 ሆኖ በሦስት ዋና ዋና ክፍሎች የተከፋፈለ ነው።

2. ርዕስ

ለዚህ በአራት የትረካ አንፃር ለቀረበ ወጥ የልቦለድ መፅሐፍ መረቅ ተስማሚ፣ ተገቢም ርዕስ ይመስለኛል። አዳም እንደሚለው በ<<እንጀራዊ>> የአፃፃፍ ስልቱ የተለያየ ስፋትና ርቀት ያላቸውን የእንጀራውን ዐይኖች የሚያያይዛቸው አንዳች ኃይል አለ… ይኸውም በእንጀራው ላይ የሚፈሰው ወጥ/መረቅ ነው። በዚህ መፅሐፍ ላይም ቃላት እንደ መረቅ እየፈሰሱ ገፀ-ባህርያቱን ለማስተሳሰር ሞክረዋል፤ ተሳክቶላቸዋልም!

ርዕሱን አስመልክቶ ሌላው መነሳት ያለበት ጉዳይ በመፅሐፉ ውስጥ የተለያየ አገባብ ይዞ በተደጋጋሚ መነሳቱ ነው። ድግግሞሹ ሲያስገርመኝ ከግማሽ ገፅ በኋላ መቁጠር እንደጀመርኩ ከ 20 ጊዜ በላይ መጠቀሱን ለማስተዋል ችያለሁ።

ለምሳሌ፡ ቴቢ አላዛርን “ቂልነትና ፖለቲካ ከአፌ አስፈንጥሮ የደፋው እሱ መረቅ …“ በማለት ትገልፀዋለች። ምስክርን ደሞ “በቀስም የምትመጠጥ መረቅ ነገር …“ በማለት ትገልፃታለች። በምስክር አገላለፅ ደሞ ሐዋሳ ሐይቁ ራሱ ”መረክ” ነው :)

እናም ርዕሱ ለመፅሐፉ እንዳይረዝም፣ እንዳያጥር ሆኖ በልክ የተሰፋ ሆኖ ነው ያገኘሁት! በፈሳሽነት ባህሪውም የተሰጠውን ገፀ-ባህሪያትን የማስተሳሰር ሚና በሚገባ የተወጣ ይመስለኛል።

3. አዲስ ነገር

አዳም ከብዙሀኑ የአገራችን ደራሲዎች በተለየ መልኩ በአንደኛ መደብ የትረካ ስልት መጠቀሙ ልዩ የሚያደርገው ነገር ቢሆንም ይህንን ዘዴ በቀደምት ሥራዎቹ ላይ በተደጋጋሚ ስላሳየን መረቅ ላይ እንደ ትንግርት ላናነሳው እንችላለን። እኔን የገረመኝ ግን በአንድ የትረካ አንፃር አልበቃ ብሎት በአራት ዐይኖች (በድምሩ ስምንት ይሆናሉ :) እንዲሁም በሁለት የጾታ መደቦች ትረካውን ይዞ ብቅ ማለቱ ነው። በአንስታይ መደብ ሲተርክ ወላ ‘ሴት ሆኖ ያውቃል እንዴ?’ የሚል ጥያቄን ያጭራል …

ይህንን የጾታ ልዩነትም ተጠቅሞ አንድን ድርጊት ሁለት፣ ሦስት ዓይነት ስሜትና ትርጉም እንዲሰጥ ለማድረግ ሞክሯል። ይህም የደራሲውን የአድማስ ስፋት ሚዛናዊነቱንም የሚያሳይ ነው።

ለምሳሌ፡- ቴቢ ያለፈችበትን ጎዳና በቴቢ ጫማ ውስጥ ገብተን እንድናይ ዕድል ባይሰጠንና የቴቢንና የአላዛርን ግንኙነት በአላዛር ተራኪነት ብቻ ቢጠናቀቅ ኖሮ በቴቢ የማይፈርድ ነበር? አላዛርን ስለማፍቀሯ ራሱ እርግጠኛ መሆን ይቻል ነበር? … በፍፁም! የደራሲውን ሚዛናዊነት እንግዲህ እዚህ ጋር ማስተዋል ይቻላል።

ምሳሌ 2፡ እዝራና ማክዳ በጋራ ስላሳለፉት አንድ ምሽት በየተራቸው ይተርካሉ። ምሽቱ ለሁለቱም ቆንጆና አስደሳች ነበር። የደስታችን ምንጭ ብለው የሚገልፁት ኹነት ግን ለየቅል ነው። የማክዳን ደስታ የፈጠረው የእዝራ የፍቅር አገላለፅ ሲሆን፤ ለእዝራ ልዩ ስሜት የፈጠረበት ደግሞ ተሰናብታው ልትሄድ ስትል የነበረው የማክዳ ቦይ አዘላለል ወይም እግር አነሳስ ሁኔታ ነው :) እንዲህ ሲል ይገልፀዋል…

"… የተኛ የመሰለ ቀኝ እግርዋ በአንዴ ነቅቶ ሲነሳ ……. ገና ተሻግሮ መሬት ከመንካቱ ጀርባዋ ለአመል ወደ ሁዋላ ሄዶ ሲመለስ….. ወገቧ ሊደርስ ዳር ዳር የሚለው ነዶ ፀጉሯ ጀርባዋን ሲለቅ….. ቀኝ እጅዋ እጇን ሳይለቅ ትቶኝ ሊሄድ ጣቶቼ ላይ ሲንሸራተት…… የስፖርተኛ ያልሆነ ግን የመሰለ አበለቃቀጧ……. ይሄ የእጆችዋ አዘረጋግ….. ልቦናዬ ሳይሻ እሷን በመልቀቁ ገዬ ላይ ሊኖር የሚችለው 'የአትሂጅብኝ' ቅሬታ…… እነዚህ ቀላል የመሰሉ ነገሮች ተጠረቃቅመው ለዘላለም እንድንኖር ወደ ነጭ የዕብነበረድ ሐውልት እንድንቀየር ተመኘሁ።" …

ይኽ ዓይነቱ አፃፃፍ "እንዲህ ተፈጥሮ፣ እንዲህ ተጉዞ፣ እንዲህ ሆኖ አለቀ።" የሚል የአፃፃፍ ስልት የሚወድንና የሚያደንቅን አንባቢ ሊያሰለች እንደሚችል ስጋቴ ቢሆንም የታሪኩ ሂደት እምብዛም ለማያስጨንቀው አንባቢ ግን ይህ ነው የማይባል መመሰጥ እና አግራሞት ውስጥ መክተቱ የማይቀር ነው። ም/ም እዚህ ቃላት እንደ ፈረስ ታሪክ ይዘው ሲጋልቡ አይስተዋሉም… ኩልል ብሎ እንደሚወርድ ፈሳሽ አንድን ድርጊት አሽሞንሙነው እና አጣፍጠው ለማቅረብ ሲተጉ እንጂ። እንደውም ይህንን የአፃፃፍ ስልቱን ደራሲው ታዚና የተባሉትን ገፀ-ባህርይ ለመግለፅ በተጠቀመበት መንገድ መልሼ ብገልፀው ደስ ይለኛል።

"አንድ ነገር ሊናገር ሲፈልግ በዙርያ ጥምጥም ነው። ረዥም ክብ ሰርቶ የት መሄዱ ነው እየተባለ እየተጠረጠረ፣ ታሪክ ጠቅሶ፣ ተረት ተርቶ፣ ዞሮ ቁጭ ያደርጋል።" …. እናም የአዳም የቃላት አሰካክ፣ የሀረጋት አወቃቀር፣ የዓ.ነገር አመሰራረት፣ የአንቀፆች ተጠየቃዊ የሀሳብ ፍሰትና መሰል ሁኔታዎች ደራሲው የቃላት፣ የዐሳብ እንዲሁም የጊዜ ባለጸጋ መሆኑን የሚያሳብቁ ናቸው ወደሚል ድምዳሜ ወስዶኛል ….

4. ገፀ-ባህርያት

አራቱ ተራኪዎች (አላዛር፣ ተባረኪ፣ እዝራና ማክዳ) በምክንያት የተፈጠሩ፤ የየራሳቸው ወዝና ቀለም ያላቸው ድንቅ ገፀ-ባህርያት ቢሆኑም የዕይታ መነፅራቸው ደርሶ የሚመሳሰልበት ሁኔታ ይፈጠራል። ያስተውላሉ፣ ያሰላስላሉ፣ ከምሽጋቸው ሆነው የማህበረሰቡን አይነኬ ጉዳዮች ሲመዙና ለጥያቄ ሲያቀርቡ ይስተዋላሉ ወዘተ …

ይህ የዕይታ መነፅራቸው መመሳሰል በመረቅ ውስጥ ባሉ ገፀ-ባህርያት መሀል ብቻ የተፈጠረ ሳይሆን በሌሎች የደራሲው ሥራዎች ውስጥ ባሉ ገፀ-ባህርያት መሀልም የተፈጠረ ነው። ለምሳሌ፡ የቴቢ በዶሮ እግሮች መመሰጥ የግራጫ ቃጭሎቹን መዝገቡ ዱባለን ትውስታ ቀስቅሶብኛል… ዘራፍ የአዳም ልጆች! የሚሉም ይመስለኛል :)
ደራሲው እንደ 'እዝራ' የተጠበበበት ገፀ-ባህሪ ያለ ግን አይመስለኝም። አሳሳሉ "ዕፁብ ወዕፁብ ውእቱ እስመ ለዕፁብ ትርጓሜ አልቦቱ።" እንዳለው ዓይነት ነው ራሱ እዝራ ታዚና :) ስለ እዝራ ምኑን ተናግሬ ምኑን ልተው እንግዲህ …..?

እዝራን ለእናንተ ልተውና ቅሬታ የተላበሰች አንዲት ትዝብቴን ላንሳ… በአዳም መጻሕፍት ውስጥ እንስቶቹ ከሚሰጣቸው ተመሳሳይ ሚና በተለየ መልኩ ተፅእኖ ፈጣሪ እንስት ገፀ-ባህርያትን የማየት ጉጉት ነበረኝ፤ አለኝም። ይህንን ጉጉቴን መረቅ ላይ ቴቢን አስነስቶ ሊያሳካው ነው ስል፣ ክንፏ የተሰበረ ወፍ አደረጋትና ምኞቴን ሁሉ ውሃ በላው።

ቴቢ እንግዲህ "ከራስ በላይ ነፋስ በሚባለው ነገር አላምንም። ከራስ በላይ ቤተሰብ፣ ዘመድ፣ ሰፈር፣ ወረዳ፣ አውራጃ፣ ክፍለ አገርና አገር አሉ። የቻለበትም አህጉርና ዓለምን በልቦናው ይከታል።" የሚል አቋም የነበራት፤ ይህንን ተቆርቋሪነቷንም በተግባር ለመግለጥ እርምጃ የጀመረች ሴት ነበረች። ምንም እንኳን ይሄንን አመለካከቷን ወደ ተግባር ለመለወጥ የመረጠችው መንገድ ተገቢነት አጠያያቂ ቢሆንም ቴቢ መክሸፍ

የነበረባት ገፀ-ባህርይ ናት ብዬ ግን አላምንም። አንድም ሳትከሽፍ በፊት ማዳን የሚቻልበት መንገድ መፍጠር፤ ይህ ባይሆን እንኳን ያንን ሁሉ የተባእት መንጋ የድርሳኗ ክፍል አለማድረግ ይሻ(ቻ)ል ነበር የሚል ዕምነት አለኝ። ለምን ብባል እኔም እንደ ደራሲው ዘመን ተሻግረው ልናንቆለጳጵሳቸው የሚችሉ እንስት ገፀ-ባህርያትን በአገራችን ሥነ-ፅሑፍ ውስጥ የማየት ጉጉት ስላለኝ ነው! ደራሲው ይህንን ክፍተት አዳዲስና ተራማጅ ዕሳቤዎችን ጥልቅ በሆነ ምናባዊ ቃለ ምልልስ መልክ ባካፈለበት <<እቴሜቴ ሎሚ ሽታ>> በተሰኘው የአጫጭር ልብ ወለዶች ስብስብ ላይ እንዲህ በማለት አንስቶታል፡- “ከጊዜ፣ከታሪክ ጋር የተገናኙ ታላቅ እንስቶች ኪነታችን አልወለደም። ኪነታችን አልፈጠራቸውም። እንተኛቸዋለን እንጂ አላወቅናቸውም።” (እቴሜቴ ሎሚ ሽታ ገፅ 17) የፍቅር እስከ መቃብሯን ሰብለ ወንጌልን (አንድ ለእናቷ) በየጊዜው ከመቃብር እያስነሳ የተለያየ ገፀ-ባህርያት ማላበሱም ይህንን ክፍተት በመረዳቱ ይመስለኛል። በበኩሌ ክፍተቱ በራሱ በደራሲው አማካኝነት ተሞልቶ የማየት ጉጉቴ አሁንም ድረስ እንዳለ ሳልገልፅ ማለፍ አልፈልግም።

ከአራቱ ዋና ገፀ-ባህርያት በተጨማሪ ትኩረቴን ስለሳቡት ሌሎች አራት ገፀ-ባህርያት ደሞ ጥቂት ልበል

#ሮዛ ፡ የፍቅር እስከ መቃብሯ ሰብለወንጌል መሸሻ ልጅ፤ የፊታውራሪ መሸሻ እና የወይዘሮ ጥሩአይነት የልጅ ልጅ፤ የአላዛር ብርሃነ መስቀል እናት ፡) ሳትናገር፣ ሳትጋገር በሥራዋ ሁሉ ሰው የምታስደምም ደማሚት! እንደ ቴቢ አገላለፅ “የማይገባት የምትመስል ግን የምትሠራው ሁሉ በፍጹም የገባው ዓይነት።”… የባሏ ሳይሆን የልጇ ግዴለሽነትና ናፍቆት ያቆሰላት፤ አቁስሎም የገደላት ምስኪን … አቤት አንጀት ስትበላ!

#ታዚና ፡ የብሩህ አዕምሮ ባለቤት፤ ንግግራቸው ከተግባራቸው ጋር የሰመረላቸው፤ ከሰው ተርፈው ለንብ ሳይቀር የሚራሩና የሚሳሱ፤ በሰው ዘንድ ተሰሚነትና ተወዳጅነት ያላቸው መንፈሳዊ አባት…

#ብርሃነ መስቀል ፡ በመፅሐፉ ውስጥ ብዙ የመናገር ዕድል አልተሰጠውም። ባገኛት አንዲት አጋጣሚ ግን እንዲህ አጀብ የሚያሰኝ ትዝብቱን ያካፍለናል። እንከተለውማ፡-

“… አገሪቷ አሁን ጥምዝምዝ ያለ የወሬ በሽታ ውስጥ ናት። ‘ምሁሩ በመሰደድ ላይ ነው’ ይላሉ። አገራችን ብዙ ምሁር የላትም የሚንጋጋም። የፖለቲካውን ዓለም ያሽከረክራሉ የሚባሉትን አንዳንዶቹን አውቃለሁ። ማከረር ይወዳሉ። በግድ ቼ ጉቬራን እንሁን ብሎ ነገር። አገሪቷ ቬትናም ብትሆን ደስ ይላቸዋል። ‘ለምን?’ ብትል ሆ ቺ ሚንን መሆን ይቀላቸዋል። ሌላው ዓለም ያሉ ግለሰቦች ጀግና የተባሉበትን ነገር ባያስፈልግም እዚህ ቢያደርጉ ደስ ይላቸዋል።በዚህ ብናደንቃቸው ይወዳሉ። ሺህ ዓይነት የአገርና የኢትዮጵያ ካባ ቢያለብሱት አንድ ነገር አውቃለሁ ቂል አይደለሁም I am not a fool. አንተም እንድትሆን አልፈልግም። በግድ ‘እንጣላ’ ብሎ ነገር ፍለጋ አለ? ኢትዮጵያ ጠላቶቿ ላይ እንኳን አክራሪ አይደለችም። ሃይማኖታችንና ቋንቋችን የተዳቀለ ነው። ይሄ ልዩ ሊበራሊዝም ነው። የትም አገር የለም። ምን ማለት ነው? እንዲህ የሚያባላ ነገር የለም ማለት ነው። አንዳንድ አለባበስ አበላልን ምናምን የመሰለ ከባዕድ እንደሚቀዳ ልክ እንደ ጆሊ ጃኪዝም ምናምን በለው ፖለቲካውን…..። መተማማት መጋደልና መሰዳደብ አኮሳተረው እንጂ ውስጡ ያው ነው። የፖለቲካ ጆሊ ጃኮች። ወደ ፓስታ ሊለወጡ የሚለፉ ድፎ ዳቦዎች ናቸው። አሁን የማየውና የምሰማው ሁሉ ልክ አይደለም። አንድን ነገር ሳይመረምር በተራ ልዩነት ላይ ተመስርቶ ሺት የሚሰጥህ ገና ያላደገ ልጅ ነው። ያውም ሪታርድድ የሆነ። ልዩነትን በቋንቋ በማግነን በማይሆን ነገር ቶሎ ተገዳደድሎ መስዋዕት በመፍጠር የአላማ ነገር ተትቶ (ቀድሞም የለም) በነዚህ በፈጠሯቸው ሰማዕታት ስም ለዘላለም እንድንቀያየም የሚፈልጉ ይመስላል more shit will come:: “ …

#ሚሎስ ፡ ጥያቄው፣ ምልከታው፣ ድምዳሜው ሁሉ ምክንያታዊ የሆነ ሰው ነው። ቀልቤን ከሳቡት ንግግሮቹ መሀል የተወሰኑትን ላካፍላችሁ፡-

“… ጥናት ከሌለ ዕውቀት የለም። ዕውቀት ከሌለ መለወጥ የለም። ልበ ሙሉነት ብቻውን ያለትክክለኛ መረጃ ምንም ነው። ሳታውቅ አውቀሃል ካሉህ አገልግሎትህ መስዋዕት መሆን ብቻ ነው። ማወቅ ሲገባህ ካላወቅህ ደደብ ነህ። ዕውቀትህ ስሜትን መቆጣጠር አለበት። ስሜት ዕውቀትን መያዝ/ማሰር የለበትም። የለውጥ ስሜትህን አይተው እሱንም ከዕውቀት አምታተው ሳታውቅ አውቀሃል ካሉህ፣ ጠላቶችህ ናቸው። ሹራቡ ላይ ጠላትህ ነኝ ብሎ ፅፎ እንዲመጣ ትጠብቃለህ ? …”

“… ሕይወት እኮ መለወጥ እንደምትችል በየጊዜው አንድ የተለየ ነገር እያደረክ ማረጋገጥ ነው። ማፍቀር እንደምትችል አረጋግጠሃል። መርሳት እንደምትችል አረጋግጥ። ይሄ የጣጣህን ፋይል ባንክ አድርገው። ከተመቸህና ከፈለክ ቀኑ ሲደርስ ፍሙን እየመዘዝክ ተቃጠል! ”

5. መውጫ

አብዛኞቹ ትረካዎች የሚቋጩት ልብ እንዳንጠለጠሉ ነው። ይህም ተደራሲው በድርሰቱ ውስጥ ተሳትፎ እንዲያደርግ የሚጋብዝ ነው ባይ ነኝ። ለምሳሌ፡- የማክዳ ትረካ የሚቋጨው በውድቅት ሌሊት የእዝራን ስም ስትጠራ ነው። ተደራሲው ቢፈልግ የአየር ጤናውን ጤናማ አየርና የሽሮሜዳውን አየር በዚህ የናፍቆት ጥሪ ውስጥ ሚና እንዲኖራቸው በማድረግ ፍፃሜውን እንዳሻው ሊያሰማምረው ይችላል። ምነው ሸዋ! እንኳን ይሄንና እነ ሰብለወንጌልም ካሽለቡበት ነቅተዋል እኮ።

በመጨረሻም ስለ እንጀራ ገለጣ ‹‹መግቢያ›› በሚል በመፅሐፉ መጨረሻ ላይ የሰፈረው ፅሁፍ ግልፅ ካለመሆኑ ባሻገር ፋይዳውም አጠያየቂ ነው። እንደውም ስለ እንጀራ ገለጣ መግቢያ ብሎ ማሳረጊያ ላይ ከመሰንቀር ስለ ሕፅንናዊነት የአፃፃፍ ስልት ነካ ነካ የተደረገውን የመውጫ ሀሳብ ቢገፋበት የሚል ቁጭት አሳድሮብኛል።

አበቃሁ።